Eenige opmerkingen over "het regentschap"

P. N. ENGELBERTS.

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

„HET REGENTSCHAP."

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

„HET REGENTSCHAP."

Stoomdruk van J. VAN BOEKHOVEN, Utrecht.

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

„HET REGENTSCHAP"

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

D^R. N. W. P. RAUWENHOFF,
Hoogleeraar in de Faculteit der Wis- en Natuurkunde,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,

EN OP VOORDRACHT DER

RECHTSGELEERDE FACULTEIT

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag den 24sten October 1884, des namiddags te 3 uren,

DOOR

PIETER NICOLAAS ENGELBERTS,
geboren te ZUTPHEN.

AMSTERDAM. — B. VAN DER LAND.
1884.

Een woord van welgemeenden dank aan U, Hooggeleerde Heer Mr. J. DE LOUTER, geachte Promotor, voor uwe welwillendheid mij bewezen, bij het samenstellen van dit proefschrift.

INHOUD.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

Eene goede definitie van een „Regent" te geven is moeielijk, dewijl men verschillende soorten van regentschappen kent.

1°. De plaatsvervanger van een tot regeeren ongeschikt persoon;

2°. Hij, die tijdelijk het roer van den Staat in handen houdt, totdat de Staat op hechte grondslagen zal gevestigd zijn.

Als voorbeeld van een Regent, vallende onder

deze laatste rubriek dient Baron SURLET DE CHOCKIER (1831, 3 Febr.) Regent van België vóór de troonsbestijging van Koning LEOPOLD I.

Alleen het eerste hier aangehaalde regentschap wil ik behandelen. In de oudheid vinden wij reeds bij de Grieken en voornamelijk bij de Spartanen melding gemaakt van regentschappen, (ὁ πρόδικος) en in het Aegyptische staatsrecht was het eveneens bekend. UHLEMAN, Handbuch der gesammten Ägyptischen Alterthumskunde, II, p. 57, zegt: Die Statthalter hatten eine sehr ausgedehnte Gewalt: ausdrücklich wird ihnen die gesammte Königsgewalt zugestanden mit alleinige Ausnahme, das Diadem zu tragen und sich des königlichen Harems zu bedienen.

Vaste regelen zoeken wij te vergeefs in de oude tijden. In 150 jaren kwamen er o. a. bij de Merovingers zeven regentschappen voor, en 't is niet uit te maken of het recht dan wel het geweld de regelen voor het regentschap vaststelde. Dat ook in latere tijden het geweld

op den voorgrond stond bij de benoeming van eenen Regent, daarvan geeft de geschiedenis ons bewijzen te over. [1])

In 't algemeen stond het regentschap van de moeder op den voorgrond. „C'est la nature la loi de Dieu, la loi du sang," zoo sprak LAMARTINE in 1842 bij de behandeling der wet op het regentschap. Dát zeggende, sprak hij niet alleen het gevoelen uit, van velen zijner tijdgenoten, maar ook wat tot leiddraad had gestrekt voor de eeuwen, die hem waren voorafgegaan. Ook bij ons is het regentschap der moeder geen onbekende zaak, getuige de regeering van

---

[1]) In 1610 toen MARIA DE MEDICIS het regentschap aanvaardde over haren minderjarigen zoon, LODEWIJK DEN 13den, had zij het aan de driestheid van den hertog D'EPERNON te danken, dat het Parlement hare aanspraak bekrachtigde. Hij kwam toch de Parlement-vergadering binnen met verscheidene hellebardiers en met de hand op zijnen degen slaande voegde hij der vergadering toe:

„Elle est encore au fourreau mais si la reine n'est déclarée régente à l'heure même, il y aura carnage ce soir."

prinses ANNA voor den minderjarigen WILLEM DEN VIJFDEN en in Friesland van de prinsesgrootmoeder en na haar overlijden van prinses CAROLINA. Voogdij en regentschap waren meestal in ééne hand, en het zijn voornamelijk de latere constitutiën, die eene scherpe scheiding tusschen beide instellingen maakten.

Zoo heeft men echter in sommige constitutiën den Regent uitdrukkelijk de voogdij over den minderjarigen Vorst toevertrouwd, zooals in Brunswijk (§ 17 *constitutie van* 1832). Coburg-Gotha (§ 14 *constitutie van* 1852). Rumenië (*Art.* 88 *constitutie van* 1866) en Saksen-Altenburg (§ 17 *constitutie van* 1831); in andere als in Oldenburg (*Art.* 27 *constitutie van* 1852) en Waldeck-Pyrmont (§ 25 *constitutie van* 1852) is dit munus publicum onvereenigbaar gesteld met de betrekking van Regent [1]). Zoowel voor de

---

[1]) Aussi y eut-il chez les Francs une double administration, l'une qui regardait la personne du roi pupille et l'autre qui regardait le royaume. (MONTESQUIEU esprit. XVIII c. 27).

moeder als voor de grootmoeder maken de beide laatst aangehaalde constitutiën eene uitzondering op de onvereenigbaarheid.

Niet in alle landen vindt men een enkele regent. Somtijds wordt de waarneming van het koninklijk gezag opgedragen aan een college, waaraan men den naam van regentschapsraad geeft.

Dit komt namentlijk voor in:

Portugal, dat een raad heeft bestaande uit drie leden. (*Art.* 93 *constitutie van* 29 *April* 1826).

Servië kent een regentschap van drie leden, te nemen, hetzij uit de Ministers, hetzij uit de leden van den Raad van State of uit de leden der hooge rechterlijke colleges. (*Art.* 13 *constitutie van* 1869).

Spanje neemt eerst den naasten bloedverwant tot Regent en eerst bij gebreke van dien gaat men over tot een raad van hoogstens vijf leden. (*Art.* 70 *constitutie van* 1876).

Turkije heeft eenen raad van Regentschap, bestaande uit den Groot Visir, den Scheik UL-ISLAM en drie ministers, dus in 't geheel bestaande uit vijf leden [1]).

Zweden heeft ook eenen raad van regentschap van drie tot vijf leden, in geval van minderjarigheid des Konings. Bij afwezigheid zal de troonsopvolger als Regent optreden zoo hij 21 jaar oud is. (*Art.* 43 *der constitutie van* 1809).

De Regent is belast met de waarneming van het koninklijk *gezag*, niet met het koningschap zelf; hij regeert namens den Vorst en uit zijnen naam [2]). Zoo b. v. Prins WILHELM van Pruisen

---

[1]) Op inlichtingen, door den Scheik UL-ISLAM zelven verstrekt, haal ik hier Turkije aan.

[2]) Het edict van 26 Dec. 1407 (l'édit de suppression des régences) begon met den volgenden aanhef: cosiderant — que sitot que son père est allé de vie à repas icelui ainsné; supposé qu'il soit mendre d'ans, en quelconque de minorité qu'il soit, est et doit être tenu et rêputé pour roi, et le dit royaume être gouverné et les frais et besognes d'icelui être disposez par lui et en son nom.

in 1858: Im namen Sr. Majestät des Königs. Wir WILHELM von Gottes Gnaden, Prinz von Preussen, Regent.

De waarneming van dat gezag vloeit voort uit de onmogelijkheid van den tot den troon geroepene, om zelf dat gezag uit te oefenen.

BLUNTSCHLI geeft de volgende zes redenen op, die tot een regentschap kunnen leiden:

1°. *Körperliche Gebrechen*, hieronder vallen *doofheid*, *blindheid*, *stomheid* en *zware ziekten*.

2°. *Wahnsinn*.

3°. *Abwesenheit* oder *Gefangenschaft*.

4°. *Grobe Verletzung der Regentenpflicht* b.v. tyrannie.

5°. *Privatverbrechen, welche die moralische Ehre des Regenten verdunkeln*.

6°. *Unwürdigkeit* des Benehmens und Lebens, welche dem Fürsten die öffentliche Achtung völlig raubt, und ihn moralisch zur Fortführüng der Regierung untauglich macht.

Het laat zich begrijpen, dat de drie laatste

redenen in de praktijk op te veel bezwaren zouden stuiten, om ooit gebezigd te kunnen worden.

Dit leert ons de geschiedenis ook, daar men in Europa te vergeefs zal zoeken naar een regentschap, dat zijn ontstaan heeft te danken aan de drie laatste redenen, door BLUNSCHLI opgegeven. Geen land heeft meer regentschappen gekend dan Frankrijk. Tot 1789 toch had het 32 gevallen gekend [1]). Onderscheidene redenen voor het ontstaan van een regentschap komen daarin voor, zooals krankzinnigheid en ziekte onder KAREL VI en KAREL IX; afwezigheid bij LODEWIJK VII en LODEWIJK IX; gevangenschap bij JOHAN den Goeden; achterlating eener zwangere weduwe na den dood van LODEWIJK X en KAREL IV. Alle andere gevallen ontstonden om redenen van minderjarigheid.

---

[1]) Die Regentschaft von A. VON KIRCHENHEIM. (Leipzig 1880).

HOE IS IN ONZE GRONDWET HET REGENTSCHAP GEREGELD.

---

§ 1.

Redenen waarom een Regentschap in 't leven kan worden geroepen.

Art. 40 Grondwet zegt:

Gedurende de minderjarigheid van den Koning wordt het koninklijk gezag waargenomen door eenen Regent.

Art. 42 Alinea 1.

Het koninklijk gezag wordt mede aan eenen Regent opgedragen, ingeval de Koning buiten staat geraakt de regeering waar te nemen.

Wij hebben dus twee redenen:

1°. Minderjarigheid.

2°. Ongeschiktheid.

I. Met het oog op de vele bezwaren aan een interregnum verbonden heeft men den leeftijd voor de publiekrechtelijke meerderjarigheid der troonopvolgers zoo vroeg mogelijk gesteld. Bij ons is de 18jarige leeftijd aangenomen, waarschijnlijk afkomstig van den Gouden Bul, in de 14de eeuw uitgevaardigd door den Duitschen Keizer, die dezen leeftijd voorschreef voor de Keurvorsten. Vrij algemeen is in Duitschland die leeftijd gehandhaafd [1]; eveneens in Portugal, België, Luxemburg, Zweden, Noorwegen, Denemarken, Italië, Servië en Griekenland; alleen Rusland en Spanje hebben den zestienjarigen leeftijd [2]. In de middeleeuwen zag men reeds

---

[1]) Het Vorstendom Liechtenstein geeft in zijne constitutie den Vorst het recht, dezen leeftijd, hausgesetzlich vast te stellen. (Hoofdstuk I § 3 Constitutie 1862).

[2]) Portugal, Art. 91 constitutie van 29 April 1826.

12jarige Vorsten de teugels van het bewind in handen nemen. [1])

De bezwaren van een regentschap zijn niet gering te achten.

Ten eerste toch zal de Regent niet die waarborgen geven voor eene goede regeering, als de Vorst zelve, dewijl hij niet zooals deze dezelfde belangen heeft met het volk, waarover hij heerscht.

Den Regent kan het onverschillig zijn, hoe het

Belgie, Art. 80 constitutie van 7 Februari 1831.

Luxemburg, Art. 5 constitutie van 17 October 1868.

Zweden, Art. 41 constitutie van 6 Juni 1809.

Noorwegen, wet van 18 Julij 1815 volgens Art. 8 der constitutie van 1814.

Denemarken, Art. 6 constitutie van 1849, herzien 28 Julij 1866.

Italie, Art. 11 constitutie van 4 Maart 1848.

Servie, Art. 11 constitutie van 11 Julij 1869

Griekenland, Art. 49 constitutie van 28 November 1864.

Rusland, volgens Art. 18 Svod.

Spanje, Art. 66 constitutie van 30 Juni 1876.

[1]) Het oude Fransche recht ging hand aan hand met het Engelsche principe „in the king is no minority"; de regeering werd er toch gevoerd even alsof de koning haar zelf leidde.

volk over zijne regeeringshandelingen oordeelt: zijne missie is toch slechts tijdelijk; de Vorst, wil hij zijne dinastie op hechte grondslagen doen rusten, moet zich bemind weten te maken.

Verder kan het regentschap ook aanleiding geven, dat de Regent, eene machtige partij om zich heen vormende, tracht de Kroon in zijn huis over te brengen. Burgeroorlog zou hiervan het gevolg kunnen zijn.

II. Wat moet men onder ongeschiktheid verstaan?

De Grondwet spreekt in Art. 42*a*, niet van ongeschiktheid, doch van „buiten staat geraken" om de regeering uit te oefenen. Beide begrippen geven echter hetzelfde terug. Eene andere vraag is het, wat men onder ongeschiktheid heeft te verstaan; men kan dat woord ruim of eng opvatten.

Mr. DE BOSCH KEMPER [1]) zegt het volgende:

---

[1]) Handleiding tot de kennis van het Nederlandsche Staatsregt bladz. 278.

„De uitdrukking „buiten staat om de regeering waar te nemen" behoort aangevuld te worden, zoowel uit de algemeene staatsrechtelijke schrijvers, die onderscheidene van die gevallen opnoemen (b. v. BLUNTSCHLI) als uit de algemeene burgerlijke wetgeving."

Art. 42*a* is onveranderd uit de vorige Grondwetten overgenomen. Niet met de omstandigheden zelve, die tot eene ongeschiktheid leiden en aldus een regentschap tot stand brengen, houdt dit artikel zich op, doch alleen met het feit dat het regentschap toegepast dient te worden, zoo de ongeschiktheid tot regeeren geconstateerd is. Wanneer dit het geval is, zal in elk speciaal geval uitgemaakt moeten worden. Wat voor den eenen Vorst een reden voor ongeschiktheid kan wezen, behoeft het nog niet voor een ander te zijn en omgekeerd.

De laatste regeerende Koning van Hannover was blind, doch daarom behoeft men blindheid niet te schrappen bij de opsomming van algemeene redenen voor ongeschiktheid.

Zoo de Koning nu ongeschikt is om te regeeren, zal de Raad van State vereenigd met de hoofden der ministerieele departementen (Art. 42*a* Grondwet), zoo spoedig mogelijk de Staten-Generaal in dubbelen getale bijeenroepen, om uit te maken of het geval in Art. 42*a* zich al of niet voordoet. De verkiezingen zullen echter tijd kosten, en wie zal intusschen de koninklijke waardigheid voeren? Niet de regeeringsraad, want dan had de Grondwet het uitdrukkelijk moeten vaststellen, zooals in Art. 47 is geschied. De ongeschikte Koning blijft dus zoolang regeeren, totdat de Kamers een besluit hebben genomen.

Mag de Koning uit eigen beweging, uithoofde van den toestand waarin hij verkeert, de instelling van een regentschap vragen, bewerende buiten staat te zijn, om de regeering waar te nemen?

Prof. J. T. Buys: Toelichting en Kritiek der Grondwet (Deel I, pag. 154), zegt het volgende: „Ik aarzel niet die vraag met

Mr. DE BOSCH KEMPER toestemmend te beantwoorden.

Er staat in de Grondwet niets, waaruit een tegenovergesteld antwoord zou moeten worden opgemaakt; en het is zeker geheel in overeenstemming met hare beginselen, dat men niet, door dergelijke bevoegdheid te betwisten, uitwerke, dat de regeering in handen blijve van hem, die naar zijne eigene opvatting tot regeeren niet meer in staat is.

Zoolang wij eene Grondwet hebben, is er noch wegens minderjarigheid noch wegens ongeschiktheid een regentschap geweest.

Zoowel in 1850 als in 1884 moest er evenwel een wet op het regentschap gemaakt worden, om te voldoen aan Art. 42*b* Grondwet.

In 1850 werd Prins HENDRIK tot Regent benoemd, nu in 1884 de Koningin-moeder.

---

§ 2.

Wijze waarop het Regentschap tot stand komt.

Onze Grondwet onderscheidt twee gevallen:

1°. De Regent van rechtswege.

2°. De Regent bij de Wet. Deze Wet moet òf met medewerking des Konings òf met die van den Regeeringsraad tot stand komen.

Regel is benoeming bij de Wet. Alleen in het geval, dat de Koning buiten staat is te regeeren en de Prins van Oranje alsdan den leeftijd van 18 jaar reeds heeft bereikt, is deze laatste van rechtswege regent [1]).

---

[1]) De Heer A. J. Roest in zijn Academisch proefschrift, „De artikelen 40 tot 49 en 198 van de Grondwet, Utrecht anno 1860", kleeft het gevoelen aan, dat de Prins van Oranje, op achttienjarigen leeftijd Regent wordende, daarom nog niet meerderjarig is. Ik voeg mij echter bij hen, die deze minderjarigheid eene staatkundige onmogelijkheid noemen. Men moet hier Art. 34 der Grondwet analogisch toepassen.

I. Zal de vermoedelijke troonopvolgster den titel van Prinses van Oranje voeren?

De vraag dient daarom hier behandeld te worden, daar zij in dat geval ook van rechtswege regentes zou zijn. Ook de andere rechten door de Grondwet den Prins van Oranje gegeven, maken de beantwoording van deze vraag tot een gewichtige questie.

De woorden van Art. 32 Grondwet luiden aldus: „*De oudste van des Konings zonen, of verdere mannelijke nakomelingen, die de vermoedelijke erfgenaam is van de Kroon, is des Konings eerste onderdaan, en voert den titel van Prins van Oranje.*

In het eerste lid van dit Artikel dus wordt alleen van 's Konings zonen, niet van 's Konings dochters gewag gemaakt; verder spreekt het uitdrukkelijk over „mannelijke nakomelingen." Hieruit blijkt, dat 's Konings dochter, al is zij de vermoedelijke erfgenaam, den titel van Prinses van Oranje niet kan voeren. Het spraakgebruik brengt mede, de vrouw van den Kroon-

prins aldus te betitelen. Het zou trouwens ook bezwaar hebben, iemand eerst eenen titel te schenken, om dien naderhand te ontnemen, hetgeen b. v. nu het geval zou zijn, indien onze Koning nog een zoon mocht krijgen. Is er dus mijns inziens geen sprake van, dat eene vrouw ooit van rechtswege, volgens onze constitutie Regentes kan zijn, een andere vraag is het, kan zij tot Regentes benoemd worden?

De Grondwet spreekt van eenen Regent, niet van eene Regentes, doch zij bezigt dit woord in zulk eenen algemeenen zin, dat men vooral met het oog er op, dat zij aan den gewonen wetgever de verdere regeling overlaat, gerust kan concludeeren, dat zij het niet bepaald heeft willen uitsluiten. Vooral bij ons vorstenhuis van Oranje-Nassau wordt de vrouw niet absoluut van de regeeringstaak buitengesloten. Wat de erfopvolging betreft, heerscht hier de Salische wetgeving niet; geen reden dus haar hier bij een regentschap toe te passen, alwaar de Grondwet zoo algemeen, zoo weinig speciaal dit regelt.

Het zou trouwens zeer te betreuren zijn, indien het regentschap der moeder werd buitengesloten. Wie toch zal beter de belangen van kind of gemaal behartigen dan de moeder, en daar het welzijn van den Staat tevens bevorderlijk zal zijn aan haar kind, zoo zal zij de belangen van den Staat trouwer waarnemen dan iemand anders.

LAMARTINE bij de behandeling van de Wet op het regentschap in 1842 sprak het volgende:

„Les mères sont meilleures gardiennes que les compétiteurs ambitieux de la vie, de l'héritage, de l'état même où régnera leur fils. Elles n'ont d'autre avenir que le sien, d'autre ambition que la sienne et y-a-t-il une loi qui garantisse plus la vie et l'héritage du pupille royal, et la paix de l'état, que le coeur d'une mère? etc."

Enkele Duitsche Grondwetten nemen het regentschap der moeder van rechtswege aan. In het geval, dat de Koning niet in staat is om te regeeren, heeft men in Duitschland in den

regel ook den troonsopvolger als Regent van rechtswege.

In Engeland was de strijd over dit punt zeer hevig en eindigde er mede, dat in 1781 de Prins van Wales door benoeming Regent werd. [1])

II. Art. 41*b* zegt, dat de Wet regelende het regentschap voor het geval der minderjarigheid zijns opvolgers nog bij het leven des Konings zal moeten gemaakt worden. Voor het eerst in 1848 kwam het dringend voorschrift er bij, dat nog tijdens het leven des Konings hierin voorzien moest worden.

Zoo zulks niet bij het leven des Konings is geschied, zal volgens Art. 47*b* het Koninklijk gezag worden waargenomen door eene vergadering samengesteld uit de hoofden der ministerieële departementen en den Raad van State.

Toen in 1848 vele leden de opheffing van

---

[1]) In de Grondwet van 1791 voor de Oostenrijksche Nederl. was de bepaling opgenomen, dat de kiezers den Regent benoemden. (Zie „La Constitution Belge annotée par J. J. THONISSEN," bladz. 247. Brussel 1879).

den Raad van State verlangden, werd het nut dezer instelling juist aangetoond door de functie hier aan den Raad opgedragen.

Het is echter vreemd, hoe men eene vergadering met het koninklijk gezag kon bekleeden, die deels uit verantwoordelijke ministers, deels uit onverantwoordelijke leden bestaat.

Volgens Art. 41 Grondwet zullen de Staten-Generaal de wet op het regentschap in vereenigde zitting behandelen. Nu valt het recht van amendement weg, hetgeen daarom hoogst ondoelmatig is, dewijl nu zoodanige wet kan afgestemd worden om betrekkelijke bijzaken.

Sommigen beweren dat de vereenigde zitting der Staten-Generaal het recht van amendement niet mist, doch het tegendeel is vrij algemeen aangenomen.

Bij de behandeling in 1850 van de wet op het regentschap, verhieven zich reeds stemmen om te protesteeren tegen de meening, als zou de vereenigde zitting der Staten-Generaal het recht van amendement missen, o. a. de leden

MUTSAERS en WINTGENS. De eerste meende, dat volgens de leer van het staatsrecht iedere vergadering het recht van initiatief heeft, zoo lang het haar niet uitdrukkelijk is ontzegd. Men gaat dan uit van de leer, dat uit het recht van initiatief tevens het recht van amendement volgt. Mag men voorstellen doen, zoo moet men ook wijzigingen in een voorstel kunnen maken.

De heer R. E. W. VAN WEEDE in zijn academisch proefschrift, „Eenige opmerkingen over de vereenigde zittingen in de beide kamers der Staten-Generaal" (bl. 44), zegt omtrent de meening door den heer MUTSAERS geuit:

„Wij kunnen niet beamen de leer, in 1850 zoo vaak op den voorgrond gesteld, dat het recht van initiatief zou zijn een natuurlijk recht. Een natuurlijk recht van een lichaam, dat al zijn attributen alleen aan de Grondwet ontleent, kan hoogstens een desideratum, geen stellig recht zijn, zoolang de Grondwet het niet toekent."

De heer WINTGENS stelde zich op een veel sterker standpunt: deze verwees toch naar

Art. 110 Grondwet, aldus luidende: *De Staten-Generaal hebben het recht, voorstellen van wet aan den Koning te doen.*

Let men echter op het daarop volgende Art. waarbij juist het recht tot voorstellen *uitsluitend* aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal wordt toegekend, dan gaat het niet aan, Art. 110 der Grondwet te lezen, zonder het in verband te brengen met Art. 111. Ook nu bij de behandeling van de wet op het regentschap (2 Augustus 1884) zijn er stemmen opgegaan, om het recht van amendement aan de vereenigde zitting toe te kennen. De redevoeringen van beide heeren bewijzen dus niets voor het recht van amendement; beiden betoogden, dat het recht van initiatief aan de vergadering toekwam en dientengevolge het recht van amendement. Ware de eerste stelling juist, zoo moest ook de tweede worden toegegeven. Mij dunkt echter, dat de vereenigde zitting reeds daarom het recht van amendement moet missen, dewijl de Grondwet het haar niet uitdrukkelijk toekent,

terwijl nog wel een gedeelte dier vergadering als leden der Eerste Kamer van dit recht in het bijzonder is uitgesloten. Alleen met het oog daarop, had de Grondwetgever, zoo hij zulks gewild had, van dat recht gewag moeten maken.

Voor het geval van ongeschiktheid des Konings bestaan bijzondere voorschriften. Art. 42 luidt namelijk: *Het koninklijk gezag wordt mede aan eenen Regent opgedragen, ingeval de Koning buiten staat geraakt de regeering waar te nemen.*

Wanneer dit aan den Raad van State, vereenigd met de hoofden der ministrieele departementen, na een nauwkeurig onderzoek is gebleken, roept deze vergadering onverwijld de Staten-Generaal in dubbelen getale bijeen, om hen van het voorhanden geval verslag te doen.

Art. 43. *De Staten-Generaal onderzoeken het verslag, en, zoo zij in een besluit, in eene vereenigde zitting der beide Kamers in dubbelen getale genomen, er de juistheid van erkend hebben, wordt, in den vorm eener plegtig af te kondigen*

wet, verklaard, dat het geval, in het vorig artikel bedoeld, aanwezig is.

Over sommige bezwaren uit deze artikelen voortvloeiende is reeds vroeger gesproken (bl. 14).

Bovendien zijn deze artikelen onduidelijk ten aanzien van de samenwerking der beide kamers. Het besluit zal in vereenigde zitting moeten genomen worden, dat is duidelijk, doch hoe zal het nu met het onderzoek zijn? Doet iedere kamer het voor zich, zoo zal de Tweede Kamer van haar recht van enquête kunnen gebruik maken, hier een niet te versmaden recht. Gezamenlijk onderzoekende, zal zij dit recht moeten missen, dewijl de Eerste Kamer niet in dat voorrecht deelt.

Een ander bezwaar volgt uit het voorschrift van art. 48, dat tegelijk bij de benoeming van den Regent de som zal worden bepaald voor de kosten van het regentschap, en wel in het geval de wet nog tijdens het leven des Konings tot stand komt. Het artikel luidt: „*Eene wet bepaalt, bij de benoeming van den Regent of bij*

de aanvaarding van het regentschap door den Prins van Oranje, de som, die op het jaarlijksch inkomen van de Kroon zal worden genomen voor de kosten van het regentschap."

Op het jaarlijksch inkomen der Kroon zal de som voor den Regent gevonden worden; doch dat inkomen is nu nog onbekend, daar dit eerst vast wordt gesteld bij de troonsbestijging. Men mag dit bezwaar gering achten, daar de toelage voor den Regent steeds gering zal zijn in verhouding tot het inkomen des Konings,[1]) doch kan het niet raadzaam zijn, den Regent het grootste deel van 's Konings inkomen te geven en den minderjarigen Koning het kleinste deel te laten behouden?

Stel b. v. dat onze tegenwoordige Koning stierf, terwijl een ander persoon als onze Ko-

---

[1]) De Wet, regelende het Regentschap van 1850, kende aan den Regent slechts 175.000 gulden toe; de Wetgever vond deze som hoog genoeg, overwegende dat de Regent geen koninklijke waardigheid heeft op te houden.

ningin tot Regent was benoemd, zou het dan niet wenschelijker zijn, den Regent eenen hoogen staat te laten voeren, dan veertien jaren lang eene groote som aan een kind toe te leggen, waarvan de moeder toch het vruchtgenot heeft, die reeds als Koningin-weduwe uit 's lands kas een inkomen heeft.

Deze bezwaren gelden natuurlijk niet meer als de Koningin-moeder zelve tot Regentes wordt benoemd: in dat geval kan men zelfs de grondwettige bepaling van Art. 48*a* als overbodig ter zijde stellen. Art. 366 Burgerlijk Wetboek, is hierop ook toepasselijk en de Koningin-Regentes zal, totdat haar kind het 18de jaar vervuld heeft, het vruchtgenot bezitten van het inkomen der Kroon. Het ware dus, mijns inziens, om bovengemelde redenen, wenschelijk dat de Wet, regelende het inkomen van den Regent, niet bij de benoeming, doch eerst bij de aanvaarding van het regentschap werd vastgesteld. Bij de behandeling van de onlangs tot stand gekomene regentenwet, heb-

ben sommige leden er ook op aangedrongen, dat men toch vooraf spoedig gevolg zou geven aan Art. 48 der Grondwet. Zij, die daarop aandrongen, zijn van gevoelen, dat Art. 366 Burgerlijk Wetboek hier niet van toepassing is; hoe is toch anders hun verlangen naar de spoedige uitvoering van Art. 48 Grondwet te begrijpen?

De regeering achtte ook nu nog bij de behandeling van de wet op het regentschap (Aug. 1884) art. 2 en 3 van de wet van 4 Mei 1850, S. 21, van kracht, hetgeen mijns inziens terecht bestreden is door de leden GRATAMA, RÖELL en VAN ECK.

In Art. 1 wordt Prins HENDRIK als Regent aangewezen.

Art. 2 luidt aldus: *De waarneming van het koninklijk gezag door den Regent vangt aan, op hetzelfde oogenblik, dat de minderjarige Koning tot den troon komt.*

Art. 3. *Indien de Staten-Generaal, tijdens de komst van den minderjarigen Koning tot den*

troon, niet vergaderen of hunne bijeenkomsten tijdelijk geschorst zijn, vaardigt de Regent onmiddellijk eene proclamatie uit, waarin de eed voorgeschreven bij Art. 45 *Grondwet, wordt opgenomen, onder belofte die aflegging daarvan te zullen herhalen, zoodra de Staten-Generaal zijn bijeengekomen. De proclamatie wordt in het Staatsblad geplaatst.*

Beide wetten bevatten benoemingen. Eene algemeene regeling van het regentschap is ook in de wet van 1850 niet te vinden. Ware dat het geval, had men in de wet van 1850 algemeene bepalingen voor een regentschap gemaakt, dan kon men deze laatste wet als een appendix van de eerste beschouwen; nu is echter de wet van 1850 door den dood van Prins Hendrik van haar kracht beroofd. Dientengevolge kan men deze zaak, als niet geregeld beschouwen.

De vraag, wanneer de Regent het gezag zal aanvaarden, nu Art. 2 van de wet van 4 Mei 1850 niet meer van kracht is, vindt

hare beantwoording in de Grondwet zelve. Onze constitutie huldigt het principe „le roi est mort, vive le roi." Het minderjarige kind komt dus terstond tot den troon en de Regent, die aan de ongeschiktheid van het kind om te regeeren, zijn gezag ontleent, zal dadelijk namens dat kind het gezag hebben uit te oefenen. C. q. zal er gehandeld worden evenals in Art. 2 der wet van 1850 was bepaald.

---

§ 3.

De macht van den Regent.

Art. 40 Grondwet evenals Art. 42 spreekt van het koninklijk *gezag*, dat door den Regent wordt waargenomen. Daar de Grondwet geen beperkingen in dat gezag maakt, moet men aannemen, dat hij zulks in zijn en vollen omvang heeft uit te oefenen.

Art. 198 der Grondwet, waarbij elke her-

ziening tijdens een regentschap wordt uitgesloten, beperkt niet zoozeer den Regent als wel den Grondwetgever: deze wordt hierdoor toch tijdelijk buiten werking gesteld [1]). Men is namenlijk bevreesd geweest dat de Regent, misbruik makende van zijne tijdelijke positie, zou trachten de troonopvolging in zijn voordeel te veranderen. Men had zulks echter even goed kunnen vermijden door te verbieden, dat er tijdens een regentschap eenige wijziging mocht gemaakt worden in de 1ste Afdeeling van het 2de Hoofdstuk onzer Grondwet. Zoodoende zou men hetzelfde verkregen hebben, zonder al het nadeel, dat nu verbonden is aan deze strenge bepaling. Het ligt toch voor de hand, dat bij een langdurig regentschap de eischen des tijds zóó veranderen, dat eene herziening eene dringende behoefte

---

[1]) Eene eigenaardige bepaling komt er in de Wurtembergsche constitutie voor. Daar kan de constitutie wel tijdens een regentschap veranderd worden, doch de veranderingen zijn alleen van kracht tijdens den duur van het regentschap. (Art. 15 constitutie 1819).

wordt. Men kan den wensch tot Grondwetsherziening tot een minimum reduceeren, door de grondwettige bepalingen zoo algemeen mogelijk te stellen, doch na verloop van tijd zal men toch steeds tot dit noodzakelijk kwaad moeten geraken.

De koninklijke *waardigheid* is echter den Regent niet toegekend. Zoo was het ook in 1850 bij de behandeling op de regentenwet een argument voor de kleine toelagen voor den Regent, dat hij geen koninklijke waardigheid heeft op te houden. Alles, wat echter noodig is om het koninklijk *gezag* uit te oefenen, moet den Regent toegekend worden, zoo b. v. de onschendbaarheid, al is zij hem niet afzonderlijk gegeven.

Volgens THORBECKE is onschendbaarheid het zelfde als onverantwoordelijkheid. De onschendbaarheid moet ook daarom, indien de Grondwet zwijgt, op den Regent van toepassing worden beschouwd, dewijl daarmede het geheele constitutioneele stelsel van den lateren tijd staat en valt.

Kent men nu den Regent de onschendbaarheid niet toe, zoo breekt men feitelijk met het geheele constitutioneele stelsel, in onze Grondwet van 1848 gehuldigd.

De meeste constitutiën hebben het dan ook onnoodig geoordeeld, uitdrukkelijk die onverantwoordelijkheid van den Regent te vermelden, daar men gemeend heeft, dat hem zulks van zelf toekwam.

De koninklijke waardigheid met de rechten, die daaruit voortvloeien, komt den Regent niet toe. Zoo zal de Regent zijn beeltenis niet op de munt mogen plaatsen, noch koninklijken rang en titel [1]) voeren. Op het inkomen der kroon

---

[1]) Alleen aan den Koning en de Koningin komen de titels van majesteit toe. Voorts luidt zij: *door de gratie Gods*, Koning der Nederlanden enz. Prof. H. Cock: Natuur-, Staats- en Volkenrecht 1837, bl. 108 noot zegt, dat de eerste vorst, die zich van deze spreekwijze bediende, Pepijn de Korte was, welke zich echter juist alleen op de volkskeus beriep, toen hij zich op den troon van Childerik plaatste. Vroeger luidde het begin der door hem uitgevaardigde stukken: „Pepijn, de roemrijke," doch

heeft hij geen recht, evenmin op inhuldiging. In zijnen naam worden de wetten niet afgekondigd noch recht gesproken. Al deze rechten verblijven den Koning, het zijn zijne persoonlijke rechten. Zoo zal de Koning evenals de Regent onschendbaar zijn, hetgeen hier alleen kan beteekenen, dat hij buiten het bereik der strafwet valt.

De Regent oefent echter ook de macht uit, die anders aan het hoofd van de familie toekomt, zooals b.v. bij ons de bepaling dat de leden van 's Konings familie geen hofdignitarissen mogen benoemen zonder toestemming des Konings. Dit onderwerp is bij ons door een Koninklijk besluit geregeld, welk besluit berust op Art. 30 Grondwet. Den Regent komt dit recht toe, dewijl het familierecht der dinastie zoo nauw is samengeweven met het publiek recht.

---

opmerkzaam gemaakt op den hoogmoed daarin doorstralende, besloot hij, als een bewijs van nederigheid en ootmoed, zich Koning door Gods genade (Dei Gratia Rex) te noemen.

Niet in alle landen oefent de Regent het volle koninklijke gezag uit. Dit is met name het geval in:

Beijeren, alwaar alle benoemingen door den regent gedaan (uitgenomen die welke de rechterlijke macht betreffen) slechts een tijdelijk karakter dragen: ook verbiedt deze constitutie den Regent nieuwe ambten in het leven te roepen. (*Art.* 18 *der constitutie van* 1818).

Engeland ontzeide op het eind der vorige eeuw den Prins-regent het recht, om Pairs aan te stellen.

In *Wurtemberg* is de naaste Prins van den bloede van rechtswege regent. Tijdens het regentschap mogen er geen nieuwe hofambten gecreëerd worden, noch ridderorden worden ingesteld. Een lid van den geheimen raad kan alleen bij rechterlijk vonnis uit zijn ambt ontzet worden. (*Art.* 12 *en art.* 15 *constitutie van* 1819).

In *Zweden* kan de Regent de voorname betrekkingen slechts tijdelijk vervullen; evenmin kan hij tot den adelstand verheffen of ridderorden uitdeelen. (*Art.* 39 *constitutie van* 1809).

Een andere vraag doet zich voor. Kan men namenlijk den Regent in de uitoefening der Koninklijke macht beperken door een raad van regentschap? Sluit onze Grondwet de instelling van een raad uit? Art. 83, alinea 1 van de Belgische Constitutie sluit een raad van regentschap uitdrukkelijk uit; zij zegt toch: „La régence ne peut être conférée qu'à une seule personne." Evenzoo de constitutie van Waldeck en Pyrmont, titel II, § 19 aldus luidende: „Ist der Fürst minderjärig, oder sonst dauernd verhindert, die Regierung zu führen, so tritt eine Regentschaft ein, welche nur von Einer Person geführt werden kann." Zoodanig dringend voorschrift geeft onze Grondwet niet, die zeer algemeen van eenen Regent spreekt, en op grond van dit stilzwijgen meen ik te mogen aannemen, dat men

bij ons wel degelijk eenen raad van regentschap had mogen instellen.

Men kon dien raad een zuiver adviseerende stem hebben gegeven, met het recht b. v. bij iederen kabinetsraad tegenwoordig te mogen zijn.

Bij de keuze van een nieuw ministerie in tijden van crisis, kon zulk een raad een sterke steun voor de Regentes zijn geweest. Men oppert het bezwaar, dat nu de kroon in het bezit zal zijn van onverantwoordelijke raadslieden, doch dat bezwaar is al zeer gering te achten, daar iedere daad van uitvoering toch door de verantwoordelijke raadslieden zal moeten gecontrasigneerd worden. Verder kan een ieder door de Regentes om raad gevraagd worden, en deze raadslieden behoeven al evenmin verantwoordelijk te zijn, als zij, die deel van den regentschapsraad uitmaken.

In de volgende landen komt een regentschapsraad voor:

Reuss jungerer linie kent een regentschapsraad, het aantal „Hausgesetzlich" te bepalen (§ 49 *constitutie van* 1852).

Saksen Altenburg met een regentschap van drie leden, genomen uit de ministers, die tevens voogden zijn van den minderjarigen vorst (§ 17 *constitutie van* 1831).

In *Saksen* kent men niet zoozeer eenen regentschapsraad als wel eenen familieraad. Geene verandering in de constitutie mag tijdens het regentschap gemaakt worden, zonder dat de familieraad er eerst over gehoord is. De raad is samengesteld uit de naaste prinsen van den bloede, die in het koninkrijk woonachtig, den leeftijd van 21 jaren hebben bereikt; ook op het tot standkomen van het regentschap oefent deze raad invloed uit. (*Art.* 12 *constitutie van* 1831).

Art. 41 Grondwet zegt: „*De Regent wordt benoemd door een wet, die tevens de opvolging in het regentschap kan regelen.*"

In die uitdrukkelijke aanwijzing, wat wel

mogelijk is, zien velen een verbod, als zou de gewone wetgever niets meer mogen regelen als wat hier, in de Grondwet, als mogelijk, is aangewezen.

Is de meening juist, dat de wetgever hier zoo door de Grondwet aan banden is gelegd, zoo kan er van het instellen van eenen raad van regentschap geen sprake zijn en dan moet men ook de bepaling ongrondwettig noemen, die voorkomt in de onlangs tot stand gekomene regentenwet (2 Augustus 1884). De duur van het regentschap der Koningin-moeder wordt daar toch afhankelijk gesteld van een tweede huwelijk. Dit is een voorwaarde, en daar de Grondwet daarvan zwijgt, zou zulks ook als ongrondwettig moeten beschouwd worden.

Men heeft echter waarschijnlijk bedoeld, dat de wet op het regentschap meer dan één persoon kan aanwijzen tot die hooge betrekking, mits in opvolging.

---

§ 4.

Redenen waarom het Regentschap te niet gaat.

Art. 40 Grondwet luidt: „*Gedurende de minderjarigheid van den Koning wordt het Koninklijk gezag waargenomen door eenen Regent.*"

Art. 49 Alinea 1.

De koning op wien Art. 43 *(ongeschiktheid) is toegepast, herneemt zoodra mogelijk de waarneming der regeering, krachtens eene wet, waarin die, welke in het genoemde Artikel is bedoeld, wordt afgeschaft.*

Uit deze artikelen blijkt dus dat het regentschap eindigt vooreerst door 's Konings meerderjarigheid en in de tweede plaats, door de verklaring der wet, dat de toestand van ongeschiktheid heeft opgehouden. In het eerste geval houdt het regentschap op, ipso jure, met 's Konings 18den verjaardag; in het tweede geval, op den dag van het in werking treden der bedoelde wet.

In het laatste geval bij Art. 43 Grondwet doet zich het volgende bezwaar voor:

Een wet zal hebben uit te maken of de Koning wederom in staat is de regeering te voeren. Hierdoor heeft de Regent als medewetgever het in zijne macht, deze wet niet tot stand te laten komen. Daar hij door zoodanige wet van al zijne macht beroofd wordt, mag men hier terecht aan zijne onpartijdigheid twijfelen.

Beter ware het dus, dit op eene andere wijze te regelen, door b. v. als voorwaarde voor de hervatting der regeering des Konings, een besluit der Staten-Generaal voor te schrijven.

Bovendien zijn er nog andere redenen, die men logisch uit de Grondwet kan afleiden. Zij zijn:

1°. De dood des Konings.

2°. Het huwelijk der minderjarige Koningin buiten toestemming der Staten-Generaal.

3°. De dood des Regents, zoo er niet voorzien is in de opvolging van het regentschap.

4°. Het niet vervullen der voorwaarde, bij de wet gesteld.

Dat door den dood des Konings het regentschap zou te niet gaan, wordt bestreden. Er zijn er toch, die beweren dat de Regent niet namens een bepaald persoon, doch namens het koningschap regeert [1]). Volgens hen zou dus de Regent aanblijven, indien bij den dood des Konings zijn opvolger ook nog minderjarig was.

Uit naam van den Koning wordt echter recht gesproken, de Regent zweert volgens Art. 45 Grondwet trouw aan den Koning; uit zijn naam voert mitsdien de Regent het Koninklijk gezag. Sterft de koning, zoo zal de Regent, die aan hem zijn gezag ontleent, van zelf van dat gezag ontheven zijn.

Waaruit moesten trouwens de kosten van het regentschap bestreden worden, welke volgens Art. 48 uit het inkomen der kroon moeten gevonden worden? Van een inkomen der kroon

---

[1]) In Denemarken blijft de Regent toch aan het gezag indien de Koning sterft, zoo diens opvolger minderjarig is. (Art. 3 der wet van 11 Febr. 1871, ter uitvoering van Art. 8 der constitutie van 5 Junij 1849, herzien in 1866.)

kan toch geen sprake zijn, alvorens de vorst den troon heeft bestegen.

Art. 27*b* Grondwet zegt toch: „Bij elke nieuwe troonsbeklimming wordt het inkomen der kroon door de wet geregeld."

Eerst moet alzoo de minderjarige Vorst den troon bestijgen voordat een grondwettig fonds bestaat, waaruit de Regent alsdan zijn deel kan bekomen. Dit pleit er ook ten sterkste voor, dat de Regent namens eenen bepaalden Koning het gezag voert.

Voor iederen minderjarigen Koning, die tot de regeering komt, zal opnieuw door eene wet in het regentschap worden voorzien ik zou het strijdig met de Grondwet achten, zoo de wet op het regentschap bepaalde, dat bij den dood van den eersten minderjarigen Koning dezelfde Regent aan zal blijven voor den daarop volgenden minderjarigen vorst. Wel mogen verschillende Regenten worden aangewezen, die elkaar zullen opvolgen in één en hetzelfde regentschap. (Art. 41*a* Grondwet).

Het tweede geval is duidelijk. De Koningin zal hier van rechtswege ophouden Koningin te zijn; derhalve zal ook hij of zij, die uit haar naam het Koninklijk gezag voert, ophouden langer met dat vervlogen gezag bekleed te zijn.

Ik heb hier de mogelijkheid op het oog, dat de minderjarige Koningin op haar 16de jaar met goedkeuring harer voogden een huwelijk aangaat, zonder de vereischte toestemming te bezitten, gesteld in Art. 20*a* Grondwet.

Het geval, voorkomende onder N°. 4, doet zich o. a. voor bij de onlangs tot stand gekomen regentenwet (2 Augustus 1884), alwaar de Koningin-moeder alleen zoolang Regentes is, als zij weduwe blijft. Trouwt zij, zoo moet andermaal in het regentschap worden voorzien.

Doch op welke wijze?

De Koningin als Regentes, zal zelve het initiatief hebben te nemen tot het doen van een voordracht voor eenen nieuwen Regent. Is het wel constitutioneel te noemen, dat zij als draag-

ster van het koninklijk gezag zichzelve b. v. weder voor regentes voordraagt? Bij de behandeling van de laatste wet op het regentschap (2 Aug. 1884) werd daarop ook terecht door het lid VAN HOUTEN gewezen. Het ware dus wenschelijker geweest zoo men, gebruik makende van Art. 41 der Grondwet ook in de opvolging van het regentschap had voorzien.

STELLINGEN

STELLINGEN

I.

Art. 43 Grondwet geeft aan beide Kamers der Staten-Generaal afzonderlijk de bevoegdheid tot onderzoek.

II.

De wet van 4 Mei 1850 Staatsblad N°. 21 is vervallen.

III.

Ten onrechte heeft men verzuimd bij de regentschapswet van 2 Augustus 1884 ook in de opvolging van het regentschap te voorzien.

IV.

Gelijktijdige aftreding van alle leden der Tweede Kamer der Staten-Generaal om de vier jaren, verdient de voorkeur boven het stelsel in onze Grondwet gehuldigd.

V.

Het staatkundig Nederlandschap dient nader geregeld te worden.

VI.

Von Bismarck nam in 1862, als Pruisisch Minister een constitutioneel standpunt in, toen hij zonder begrootingswet de staatsinkomsten ten bate van den Staat aanwendde, bewerende, dat bij een conflict tusschen de verschillende elementen der wetgevende macht, de Staat zijne verplichtingen moest blijven nakomen.

VII.

Volgens onze constitutie is het afstemmen eener begrooting om redenen daarbuiten gelegen ongrondwettig te noemen.

VIII.

Wetten die tot wering van overbevolking het huwelijk bemoeilijken, zijn niet onvoorwaardelijk af te keuren.

IX.

Landverhuizing is geen middel tot bevordering der volkswelvaart.

X.

Ten onrechte wordt beweerd dat het gekozene domicilie niet op de erfgenamen overgaat.

XI.

Bij het huwelijk van de onder curatele gestelde vrouw, wordt haar man van rechtswege curator.

XII.

De kosten van faillietverklaring zijn bevoorrecht.

XIII.

Volgens art. 890 Koophandel kan de rechtbank bevelen, dat ook een eventueel uit te spreken lijfsdwang tegen den gefailleerde niet kan worden uitgeoefend.

XIV.

Het verbod van art. 525 R. V. betreft niet hem onder wien het beslag is gedaan, zoo hij niet persoonlijk voor de schuld gehouden is.

XV.

In een rechtsgeding tot echtscheiding moeten de daadzaken, welke eene partij door getuigen wil bewijzen, aan de wederpartij overeenkomstig art. 202 R. V. beteekend worden.

XVI.

Art. 185 C. P. is niet toepasselijk op een lid van een rechtscollegie, dat te zamen met zijne medeleden tot rechtspraak geroepen, zijne persoonlijke medewerking weigert.

XVII.

Hij die geld uit eene geslotene bus heeft weggenomen, wien deze is ter hand gesteld tot inzamelen, is te straffen volgens art. 408 C. P.

XVIII.

Het laatste lid van art. 187 Strafv. behoorde in dien zin gewijzigd te worden, dat bij vrijspraak de beschuldigde ontslagen wordt van de kosten, voor zooverre hij deze niet noodeloos veroorzaakte.

XIX.

Bij niet inachtneming van den termijn bij art. 225 Strafv. bepaald, moet bij niet verschijning van den gedaagde, de dagvaarding ambtshalve nietig verklaard worden.

XX.

Hij die op zijn verzoek de zaak aestimata om te verkoopen heeft ontvangen en dus het gevaar draagt, is niet dadelijk door die overgifte eigenaar geworden, gelijk PUCHTA, Pandecten § 313 beweert.

XXI.

Geen eigenaar wordt hij, die eene pro derelicto gelatene zaak, zich toeëigent, in de meening, dat zij verloren is.

292

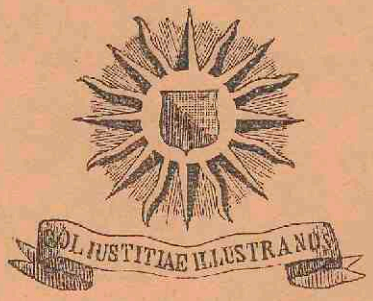

Stoomdruk van J. VAN BOEKHOVEN te Utrecht.